

STOCKHOLMS TINGSRÄTT

Avdelning 4

Enhet 42

DOM

2009-08-31

meddelad i

Stockholm

Mål nr B 3870-09

PARTER (Antal tilltalade: 1)

Åklagare

Kammaråklagare Stefan Lind
City åklagarkammare i Stockholm

Målsägande

Norra Stockholms psykiatri
c/o Psyk. länsakuten och OBS-avd
Box 12500
112 81 STOCKHOLM

Tilltalad

ANNA Carolina Odell, 731003-0569
Vikstensvägen 34, 2 Tr
121 56 Johanneshov

Offentlig försvarare:

Advokat Claes Borgström
Borgström & Bodström Advokatbyrå HB
Box 3431
103 68 Stockholm

DOMSLUT

Begångna brott

1. Oredligt förfarande

2. Våldsamt motstånd

Lagrum

9 kap 8 § brottsbalken

17 kap 4 § brottsbalken

Påföljd m.m.

Dagsböter 50 å 50 kr

Följande åtal ogillas

Falskt larm den 21 januari 2009

Skadestånd

Norra Stockholms psykiatri skadeståndsyrkande ogillas.

Postadress

Box 8307
104 20 Stockholm

Besöksadress

Scheelegatan 7

Telefon

08-561 654 10

Telefax

08-561 650 04

E-post: stockholm.tingsratt.avdelning4@dom.se

www.stockholmstingsratt.se

Expeditionstid

måndag - fredag

09:00 - 12:00

13:00 - 15:00

Brottsofferfond

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på 500 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Ersättning

1. Advokat Claes Borgström tillerkänns ersättning av allmänna medel med 45 142 kr. Av beloppet avser 9 028 kr mervärdesskatt.
 2. Kostnaden för försvaret ska stanna på staten.
-

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Åklagaren har yrkat ansvar enligt följande gärningsbeskrivning:

Anna Odell har den 21 januari 2009 på Liljeholmsbron i Stockholm, genom att spela psykiskt sjuk och självmordsbenägen, föranlett onödig säkerhetsåtgärd bestående i att polis larmats till platsen av allmänheten.

Anna Odell har när polis omhändertagit henne på Liljeholmsbron för att föra henne till psykiatrisk vård på Sankt Görans psykakut satt sig till motvärn för att hindra polismännen och, senare på sjukhuset, sjukvårdspersonal i deras myndighetsutövning. Hon har då vid införandet i polisbilen, under färden till sjukhuset, under införandet på sjukhuset och vid bältesläggning, slitit med armarna, krängt med kroppen, sparkat med benen, skrikat och spottat.

Anna Odell har vid tillfället förfarit oredligt genom att spela akut psykiskt sjuk och därigenom förmått vårdpersonal att vårda henne från den 21 januari kl 19.00 till den 22 januari kl 11.40. Norra Stockholms psykiatri har därigenom åsamkats ekonomisk skada på 12 350 kr bestående i omotiverad vårdkostnad.

Lagrums: 9 kap 8 §, 16 kap 15 § första stycket och 17 kap 4 § brottsbalken.

Norra Stockholms psykiatri, Psykiatriska länsakuten och OBS-avdelningen har yrkat ersättning för vårdkostnad med 12 350 kr.

Anna Odell har angett följande inställning till åtalet. När det först gäller våldsamt motstånd har hon ifrågasatt om inte yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) är tillämplig eftersom det rörde sig om en filminspelning. Om så är fallet ska frågan om ansvar för våldsamt motstånd inte prövas i denna rättegång. Om tingsrätten skulle finna att bestämmelserna i YGL inte utgör hinder har hon förklarat att hon är beredd att underkasta sig ansvar för våldsamt motstånd. Hon har bestritt ansvar för falskt larm på den grunden att hon före den åtalade händelsen försäkrat sig om att hennes handlande inte skulle vara straffbart och att hon därför handlat i ansvarsbefriande

straffrättsvillfarelse. Slutligen har hon bestritt ansvar för oredligt förfarande på den grunden att hon inte åsamkat den i åtalet påstådda skadan.

Hon har bestritt skadeståndsyrkandet och inte vitsordat något belopp som skäligt.

DOMSKÄL

Bevisning

Förhör har hållits med Anna Odell samt med vittnena Fredrik Hammarström, Rikard Falk, Erik Skoog, Sören Akselson, Lena Sterner, Sara Eriksson, Minou Veisseh, Anton Batalhal och Joakim Boström. Åklagaren har som skriftlig bevisning åberopat journalanteckning. Anna Odell har spelat upp en sekvens av en DVD som visar ett samtal som hon haft med en advokat rörande frågan om hennes handlande skulle vara att bedöma som brottsligt. Sakframställningsvis har hon lagt fram skriftligt material och även visat ytterligare en filmsekvens.

Bakgrund

I sin egenskap av student vid Konstfack planerade och genomförde Anna Odell ett projekt om att iscensätta en psykos. Den 21 januari 2009 spelade hon således akut psykiskt sjuk och självmordsbenägen på Liljeholmsbron i Stockholm i syfte att omhändertas av polis och föras till Sankt Görans psykiatriska akutmottagning för tvångsvård. Det hela gick som planerat. Polisen kom till platsen och förde henne till Sankt Göran. Där lades hon i bälte under några timmar och fick injektioner med lugnade medel. Dagen efter berättade hon att det hela hade varit ett konstprojekt. Frågorna i målet är i första hand om hon har gjort sig skyldig till falskt larm, våldsamt motstånd och oredligt förfarande.

Skuld

Yttrandefrihetsgrundlagen är inte tillämplig

Anna Odell har invänt att YGL är tillämplig på den del av åtalet som avser våldsamt motstånd eftersom den delen av händelseförloppet skildras i film.

I 1 kap 2 § YGL föreskrivs att varje medborgare är tillförsäkrad rätt att till författare och andra upphovsmän samt till utgivare m.fl. lämna uppgift för offentliggörande i t.ex. film. I detta meddelarskydd får inskränkning göras endast i själva YGL. Det är ostridigt att Anna Odells handlande på Liljeholmsbron filmades av en annan person. Syftet med inspelningen var att filmsekvensen skulle utgöra del av det videokonstverk som Anna Odell delvis förevisat i tingsrätten. Även om en annan person gjorde själva inspelningen är det Anna Odell som är upphovsman till videokonstverket. Hon kan inte åtnjuta meddelarskydd för en uppgift som utgör del av hennes eget verk. Hon omfattas alltså inte av YGL:s meddelarskydd.

Att Anna Odell lät filma det våldsamma motståndet med avsikt att videokonstverket skulle visas för allmänheten medför inte att YGL lägger hinder i vägen för en sedvanlig straffrättslig prövning av gärningen. Tingsrätten finner således att YGL varken hindrar en prövning av åtalet eller medför att det bör ogillas.

Falskt larm

Straffbestämmelsen om falskt larm finns i 16 kap 15 § brottsbalken. I detta fall är endast första stycket aktuellt. Det lyder så här:

Den som genom oriktig uppgift att det föreligger fara för en eller flera människors liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom föranleder onödig säkerhetsåtgärd, döms för falskt larm till böter eller fängelse i högst ett år.

Det är utrett att Anna Odell spelade psykiskt sjuk och självmordbenägen och föranledde en onödig säkerhetsåtgärd genom att polis larmades till Liljeholmsbron. Med hänsyn till den tämligen vida innebörd som begreppet uppgift tycks ha fått i rättstillämpningen (se t.ex. NJA 1992 s 594) får den omständigheten att hon spelade psykiskt sjuk och självmordbenägen anses ha innefattat en uppgift. De förutsättningar som anges i straffbestämmelsen för att döma till ansvar är därmed uppfyllda.

Anna Odell har emellertid argumenterat att hon ska frikännas från ansvar på grund av s.k. straffrättsvillfarelse, eftersom en advokat gett henne besked om att det handlande hon planerade inte var straffbart såsom falskt larm. Hon har spelat upp en sekvens som återger delar av samtalet med advokaten. Av inspelningen framgår att hon ställde ingående frågor om eventuellt ansvar för falskt larm. Advokaten, som arbetar professionellt med straffrätt, gav henne klart besked att hennes handlande inte kunde bestraffas som falskt larm eller något liknande brott.

Den grundregel som gäller inom straffrätten är att en gärningsman inte kan komma undan ansvar för en straffbelagd gärning genom att hävda att han inte visste att den var straffbar. Man kan så att säga inte skylla på att man inte kände till lagen. Ett undantag från denna grundregel utgörs av straffrättsvillfarelse. Det är en subjektiv ansvarsfrihetsgrund som regleras i 24 kap 9 § brottsbalken:

En gärning som någon begår i villfarelse rörande dess tillåtlighet (straffrättsvillfarelse) skall inte medföra ansvar för honom om villfarelsen på grund av att fel förekommit vid kungörandet av den straffrättsliga bestämmelsen eller av annan orsak var uppenbart ursäktlig.

Bestämmelsen är tänkt att tillämpas med mycket stor restriktivitet. I lagkommentaren sägs, att om ett lagstridigt handlande föregåtts av kontakt med någon privat sakkunnig (t.ex. en advokat) som gett ett som det visar sig felaktigt besked, bör ansvarsfrihet kunna inträda endast i de fall det rör sig om ett förhållandevis lindrigt brott, det inte finns någon naturlig myndighet att vända sig

till, rådgivaren har specialkunskaper och i övrigt är seriös samt det råd han givit framstår som väl övervägt och rimligt.

Tingsrätten finner för sin del att Anna Odell sträckt sig långt i sina föresatser att ta reda på om hennes agerande skulle vara att bedöma som brottsligt. Hon vände sig till en erfaren brottmålsadvokat, hade en ganska ingående diskussion med denne och fick ett klart besked om att hennes handlande inte skulle kunna bestraffas som falskt larm. Advokatens svar framstår varken som oövervägt eller orimligt. Man kan här inte bortse från att advokattiteln är skyddad i lag och att frågan om inträde i, eller uteslutning ur, Advokatsamfundet kan komma under Högsta domstolens prövning. Denna kvalitetsstämpel talar för att Anna Odell hade rätt att förlita sig på advokatens bedömning och att hon inte behövde göra ytterligare undersökningar i frågan, i vart fall då brottet falskt larm måste betraktas som ett förhållandevis lindrigt brott. Anna Odells felaktiga uppfattning i fråga om hennes handlande kunde bestraffas som falskt larm får därmed anses ha varit uppenbart ursäktlig. Åtalet ska ogillas på denna punkt.

Våldsamt motstånd

Straffbestämmelsen om våldsamt motstånd finns i 17 kap 4 § brottsbalken. Den föreskriver följande:

Den som, utan att fall är för handen som förut i detta kapitel är sagt, genom att sätta sig till motvärn eller eljest med våld söker hindra någon i hans myndighetsutövning, dömes för våldsamt motstånd till böter eller fängelse i högst sex månader.

Anna Odell har i allt väsentligt erkänt åtalet för våldsamt motstånd. Hon har emellertid uppgett att hon spottade vid tre tillfällen endast för att simulera förgiftning och gjort gällande att detta inte utgjorde del av det våldsamma motståndet. Tingsrätten godtar hennes uppgift och finner att spottandet inte utgjorde del av det våldsamma motståndet. Av entydiga vittnesmål framgår vidare att Anna

Odell gjorde sig skyldig till våldsamt motstånd inte bara när polisen omhändertog henne utan också vid införandet i polisbilen, under färden till sjukhuset och vid bältesläggningen. Med reservation för spottandet är alltså åtalet bevisat i denna del. Anna Odell ska dömas för våldsamt motstånd.

Oredligt förfarande

Straffbestämmelsen om oredligt förfarande finns i 9 kap 8 § brottsbalken. Den föreskriver följande:

Den som...förfar oredligt i det han medelst vilseledande förmår någon till handling eller underlåtenhet och därigenom skadar den vilseledde eller någon i vars ställe denne är, ska dömas för oredligt förfarande till böter eller fängelse i högst två år.

Genom att spela akut psykiskt sjuk och självmordbenägen förmådde Anna Odell genom vilseledande vårdpersonal att vårda henne. Åklagaren har gjort gällande att Norra Stockholms psykiatri åsamkades ekonomisk skada på 12 350 kr bestående i omotiverad vårdkostnad. Anna Odell har bestritt att hon orsakat den påstådda skadan.

Av läkaren Sören Akselons vittnesmål har framgått att Anna Odell åsamkade vårdinstitutionen ekonomisk skada bestående i en kostnad på åtminstone ca 35 kr för injektioner av lugnande medel. Åklagaren har inte åberopat någon ytterligare bevisning till stöd för att skadan uppgått till det belopp som anges i åtalet. Däremot har han hänfört sig till ett kostnadsanspråk som skrivits under av den administrativa chefen för vårdinstitutionen. Enligt vad åklagaren förklarat utgör de där angivna kostnaderna schablonbelopp i vilka vårdinstitutionens samlade kostnader fördelar sig på intagna patienter. Enligt tingsrättens mening kan man av kostnadsanspråket inte dra någon säker slutsats att Anna Odell åsamkade vårdinstitutionen den kostnad som påstås i åtalet. För tingsrättens del är det dock uppenbart att vårdinstitutionen, utöver den nyss nämnda kostnaden för lugnande injektioner, även haft ytterligare

omotiverade kostnader för att vårda Anna Odell, t.ex. i form av förbrukningsmaterial. Att hon däremot kan ha tagit resurser i anspråk på andra patienters bekostnad är en omständighet som inte omfattas av åtalet. Tingsrätten saknar därför anledning att uppehålla sig vid den frågan.

Det sagda innebär att det är bevisat att Anna Odell åsamkade Norra Stockholms psykiatri omotiverad vårdkostnad, låt vara inte till ett så högt belopp som anges i åtalet. Hon ska därför dömas för oredligt förfarande.

Påföljd

Såsom framgår av 29 kap 1 § brottsbalken ska straff, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet ska särskilt beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han haft.

Det samlade straffvärdet av de båda brott Anna Odell döms för ligger på bötesnivå. Vid bestämmandet av antalet dagsböter beaktar tingsrätten i mildrande riktning att hon i första hand hade för avsikt inte att begå brott utan endast att inom ramen för ett konstprojekt fästa allmän uppmärksamhet på en fråga – psykiatrisk tvångsvård – som hon ansåg borde debatteras. Antalet dagböter bör därmed sättas något lägre än vad som annars hade varit fallet.

Skadestånd

Eftersom Anna Odell döms för oredligt förfarande är hon i princip skyldig att ersätta den skada hon vållade. Som framgått ovan saknas emellertid säker utredning om skadans storlek, bortsett från att de lugnande injektionerna kostade ca 35 kr.

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avdelning 4
Enhet 42

DOM
2009-08-31

B 3870-09

Tingsrätten anser det inte möjligt att göra en skönsmässig uppskattning av något belopp som bör dömas ut och finner därför att skadeståndsyrkandet ska ogillas.

ANVISNINGAR FÖR ÖVERKLAGANDE; se bilaga

Överklagande, ställt till Svea hovrätt, ska ha kommit in till tingsrätten senast den 21 september 2009.

Hjalmar Forsberg

Skiljaktig mening: Nämndemannen Lars Edvall anser att den omständigheten att en advokat gav Anna Odell besked om att gärningen inte var straffbar inte bör frita henne från ansvar för falskt larm. Enligt hans mening bör Anna Odell därför dömas för brottet. I övrigt är han ense med majoriteten.